

بسم الله الرحمن الرحيم

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası
Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

Bize Kur'an Ayetlerinin Tilavetinin Nakledilmesi İle Kur'an Ayetlerinin Yazılışının Nakledilmesi Arasındaki Fark

Bekir eş-Şâmî'ye

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh

Aşağıdaki hadisi bana açıkla mısınız? Zira bana karışık geldi. Hatta alimlerin sözlerine bakmama rağmen karışıklık gitmedi:

İbn Şihab, Harice İbn Zeyd İbn Sabit'in, Zeyd İbn Sabit'den şöyle derken işittiğini rivayet etmiştir: Mushafı çoğaltırken Ahzab suresinden bir ayeti bulamadım. Oysa Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in o ayeti okuduğunu işitmiştim. Bu yüzden onu aradık. Nihayet o ayeti ensardan Huzeyme İbn Sabit'in yanında bulduk. (Söz konusu ayet şuydu:) **مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالٌ** “Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler vardır.” [Ahzab 23]

Tevatür derecesine ulaşmayan bir kişi olmasına rağmen sahabenin onun rivayetini nasıl kabul ettiğini hala anlamıyorum. Diyelim ki onun şahitliğinin iki şahitliğe denk olduğunu kabul edelim, o zaman yine tevatür derecesine ulaşmamış olmuyor mu?!!

Allah sizi mübarek kılsın Şeyhimiz.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Görünen o ki; Kur'an ayetlerinin tilavetinin bize Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den nakledilmesi ile Allah'ın ayetlerinin Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in huzurunda yazıldığı gibi nakledilmesi arasındaki mesele sizin kafanızı karıştırmış. Ayetlerinin tilavetinin nakledilmesine gelince; bu, sahabe Radiyallahu Anhum'dan bir cemaat tarafından Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den mütevatir olarak nakledilmiş ve bize mütevatir olarak ulaşmış olup Allah'ın şu tevkifi kavliyle kıyamet gününe kadar da Allah tarafından korunacaktır: **“Şüphesiz Kur'an'ı biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız.”** [Hicr 9]

Ayetlerin yazılışının nakledilmesine gelince; sahabeler, ayetlerin ezberlerinden yazılmasını kabul etmemişler, bilakis Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığı şekilde toplamak istemişler ve sahabeler tarafından yazılan sayfeleri toplamakla yetinmişlerdir. Ancak Radiyallahu Anhum, her bir sahifenin Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığına dair iki şahidin şahitlik etmesine aşırı hırs göstermişlerdir. Bu, Allah Subhanehu'nun, batılın yaklaşmadığı Kerim Kitabı'nı korumaya dönük bir başarıdır: **“Ona önünden de ardından da batıl yaklaşamaz. O, hikmet sahibi, çok övülen Allah'tan indirilmiştir.”** [Fussilet 42] Mesele işte budur ve işte size açıklaması:

Birincisi: Kur'an'ın toplanması konusu:

Kur'an'ı Kerim'in toplanması konusunu, İslam Şahsiyeti Kitabı'nın birinci cildinde geçen “Kur'an'ın Toplanması” bölümünde açıklamıştık ve aynı şekilde bunu, Teysîr-ul Vusûl ile' Usûl kitabında geçen “Kur'an'ın İndirilmesi ve Yazılması” ve “Kur'an'ın Toplanması” başlığı

altında da açıkladık. Dolayısıyla soru soran kişi, meselenin ayrıntılarına ve bununla ilgili ayrıntılı delillere vakıf olmak için atıfta bulunulan iki kitaba başvurabilir... Allah'ın izniyle meseleyi güzel bir şekilde anlamana yardımcı olmak için kitaplarımızda geçenlerin bir kısmını size aktaracağım:

1- Şimdi size, "Teysîr-ul Vusûl ile'l Usûl" adlı kitabımın Kur'an'ın toplanması bölümünden aktarımda bulunuyorum:

(...Mürtetlerin savaşları nedeniyle Ebu Bekir Radiyallahu Anh, Kur'an'ı Kerim'i ezberleyenlerin birçoğunun -ki onlar, Kur'an'ın ayetlerini surelerindeki tertibiyle ezberlemişlerdir- şehit olmasından korkmuş ve her surenin yazılı ayetlerinin, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in onayladığı şekilde tek bir yerde toplanıp tertip edilmesini emretmiştir. Dolayısıyla üzerine her bir surenin yazılı olduğu kağıtlar, bu yazılanların Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığı şekilde teyit edilmesinin ardından birbiri ardına tertip edilerek toplanmıştır. Nitekim her bir ayetin sahabeden bir grup tarafından mütevatir olarak ezberlendiği bilinmesine rağmen ezberlenen ayetlerin yazılmasını kabul etmekle yetinmemişler, bilakis sahabeden, yazılı olan her bir kağıdın Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığı şeklinde olduğuna şahitlik yapacak iki şahit talep etmişlerdir. Bu nedenle Tevbe suresinin sonunun "sadece Huzeyme tarafından yazıldığını" ve Huzeyme Radiyallahu Anhın Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığına şahitlik ettiğini öğrendiklerinde, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in Huzeyme'nin şahitliğinin iki adil Müslümanın şahitliğine denk olduğunu onayladığına dair bir beyyine (delil) buluncaya kadar ayetin toplanmasını durdurmuşlardır. İşte o zaman Huzeyme'nin bu ayeti kesin olarak ezberlediğini bilmelerine rağmen Huzeyme'nin şahitlik ettiği bu yazılı kağıdı da toplamışlardır. Dolayısıyla bu, sahabe Radiyallahu anhum tarafından pekiştirilmesine bir ziyade olmuştur. Çünkü onlar, sahifelerin tamamının ezberledikleri şekilde yazarak değil Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığı şekilde toplamak istemişlerdir.

Bu nedenle Ebu Bekir Sıddîk, üzerinde ayetlerin yazılı olduğu kağıdı ve surelerindeki tertibini, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in ikrar ettiği şekilde toplamıştır. Yani üzerinde tüm surelerin ayetlerinin yazılı olduğu kağıtları arka arkaya tek bir yere yerleştirmiş ve Kur'an'ın tüm sureleri için de böyle olmuştur.) Bitti.

2- Şimdi size, Ebu Bekir'in üzerinde surelerdeki ayetlerin yazılı olduğu kağıdın Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem gözü önünde yazıldığı gibi toplanmasının ardından Şahsiyetin birinci cildinden aktarımda bulunacağım:

(... Bu nedenle Ebu Bekir'in Kur'an'ın toplanmasında yaptığı iş Kur'an'ın tek bir mushafta yazılması işi olmayıp bilakis Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazılmış olan sayfaların bir yerde toplanması işidir... Bu sahifeler hayatı boyunca önce Ebu Bekir'in yanında, sonra Ömer'in yanında sonra da Ömer'in vasiyeti üzere kızı ve müminlerin annesi Hafsa'nın yanında muhafaza edildi...

Buraya kadar yapılan açıklama Ebu Bekir'in Kur'an'ın toplanması açısından yapılan açıklamalardır. Osman'ın Hilafetinin ikinci veya üçüncü yılında gerçekleştirdiği Kur'an'ı toplama işine gelince: Hicretin 25. yılında Şam halkıyla beraber Ermenistan'da ve Irak halkıyla beraber de Azerbaycan'da savaşan Huzeyfe İbn el Yemân, insanların Kur'an'ı okumadaki ihtilaflarından korkmuştu... Bunun üzerine Osman'ın yanına geldi. İbn Şihab Enes İbn Malik'den şunu rivayet etti: "Ermenistan ve Azerbaycan fethinde Suriye ve Iraklılarla beraber savaşan ve onların Kur'an-ı farklı şekillerde okumalarından korkan Huzeyfe İbni el-Yeman Osman Radiyallahu Anha'ya gelerek; 'Ey Mü'minlerin emiri; bu ümmet, Yahudi ve Hristiyanların kitaplarında ihtilaf ettikleri gibi kitaplarında ihtilaf etmeden, helak olmadan onlara yetiş, işin icabına bak.' dedi. Bunun üzerine Osman, Hafsa'ya haber göndererek elinde bulunan mushaftan başka nüshalar çıkartacağını ve çoğaltma işi bittikten sonra da asıl nüshayı kendisine iade edeceğini söyleyerek elindeki nüshayı istedi. Hafsa nüshayı Osman'a gönderdi. Osman, Zeyd İbn Sabit, Abdullah İbn Zübeyr, Said İbn As ve Abdurrahman İbn Haris İbn Hişam'dan oluşan heyete Kur'an'ı çoğaltmalarını emretti... (Heyet) mushaflardaki sayfaları çoğalttıktan sonra Osman (asıl nüshayı) Hafsa'ya iade etti. Ve çoğaltılan nüshaların

her birinden önemli merkezlere birer nüsha gönderdi ve çoğaltılan nüshaların dışındaki bütün sayfaların veya mushafın yakılmasını emretti. Çoğaltılan nüshalar yedi taneydi. Bu yedi mushaf, Mekke'ye, Şam'a, Yemen'e, Bahreyn'e, Basra'ya ve Kufe'ye gönderildi ve bir nüsha da Medine'de bırakıldı.

Bu nedenle Osman'ın yaptığı iş Kur'an'ın toplanması işi değil, bilakis Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den nakledildiği şekilde Kur'an'ı olduğu gibi aynen nakletmek ve çoğaltmak işidir. Osman, müminlerin annesi Hafsa'nın yanında muhafaza edilmekte olan nüshadan yedi adet çoğaltmaktan başka hiçbir şey yapmamıştır. Bütün insanları sadece bu çizgide toplamış ve bunun dışında herhangi bir hat veya imla ile yazılmasını yasaklamıştır. Böylece yazı ve imla olarak bu nüshada karar kılındı. Bu hat ve imla, vahiy indiği zaman Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazılan sahifelerdeki hattın ve imlanın ve Ebu Bekir'in topladığı nüshanın da aynısıydı. Sonra da Müslümanlar sadece bu nüshadan çoğaltmaya başladılar. Böylece ortada yalnızca Osman'ın mushafının yazı şekli kaldı. Matbaa icat edildiğinde ise aynı hat ve imla ile bu nüshaya göre Mushaf basılmaya başlandı...)

3- Gördüğünüz gibi mesele, Kur'an'ın tilavetinin nakledilmesi, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sahabesinden bir grup tarafından kesin olarak mütevatir olarak nakledilmesiyle olmamış, bilakis Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığı şekliyle de nakledilmiştir...Bu nedenle mushafın bu yazılışı, sadece kendisine uyulması gereken tevkifi bir yazıdır ve mushafın bu yazının dışındaki bir yazıyla yazılması yasaklanır. Dolayısıyla bunun terkedilmesi kesinlikle caiz değildir...Bu yüzden Kur'an'ın Osman tarafından yazıldığı şekle bağlı kalmak, tüm mushafların yazılması için temel olmuştur. Kur'an'ın tanımak için yazılmasına veya eğitim veya benzerleri için levhalar üzerine mushaflarda geçen dışında başka bir şekilde yazılmasına gelince; başka bir imla yoluyla yazılması caizdir. Tıpkı Kur'anda geçen (الرَّبِّ) kelimesinin eğitim için levha üzerine (الربا) şeklinde yazılması gibi. Çünkü Rasul ve sahabenin icması tarafından, başkası değil sadece Kur'an'da yer alanlar ikrar edilmiştir ve ona kıyas yapılmaz. Zira o, illetsiz bir şekilde tevkifi bir husustur. Dolayısıyla ona kıyas dahil edilmez.

İkincisi: Hakkında sormuş olduğunuz hadisin konusu, bunu Buhari aşağıdaki şekilde rivayet etmiştir:

حَدَّثَنَا مُوسَى حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُ أَنَّ خَدِيفَةَ بْنَ الْيَمَانِ قَدِمَ عَلَى عُثْمَانَ وَكَانَ يُعَازِي (4604) أَهْلَ الشَّامِ فِي فَتْحِ إِرْمِينِيَّةَ وَأَذْرَبِجَانَ مَعَ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَأَفْرَعُ خَدِيفَةَ اخْتِلَافَهُمْ فِي الْقِرَاءَةِ فَقَالَ خَدِيفَةُ لِعُثْمَانَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَدْرَكَ هَذِهِ الْأُمَّةَ قَبْلَ أَنْ يَخْتَلِفُوا فِي الْكِتَابِ اخْتِلَافَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى فَأَرْسَلَ عُثْمَانُ إِلَى خَفْصَةَ أَنَّ أَرْسَلِي إِلَيْنَا بِالصُّحُفِ نَنْسَخُهَا فِي الْمَصَاحِفِ ثُمَّ نَرُدُّهَا إِلَيْكَ فَأَرْسَلَتْ بِهَا خَفْصَةَ إِلَى عُثْمَانَ فَأَمَرَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ وَسَعِيدُ بْنُ الْعَاصِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْخَارِثِ بْنُ هِشَامٍ فَنَسَخُوهَا فِي الْمَصَاحِفِ وَقَالَ عُثْمَانُ لِلرُّهْطِ الْقُرَشِيِّينَ الثَّلَاثَةِ إِذَا اخْتَلَفْتُمْ أَنْتُمْ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ فِي شَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ فَارْتَبِعُوا بِإِسْنَانٍ فَرِيضٍ فَإِنَّمَا نَزَلَ بِإِسْنَانِهِمْ فَفَعَلُوا حَتَّى إِذَا نَسَخُوا الصُّحُفَ فِي الْمَصَاحِفِ رَدَّ عُثْمَانُ الصُّحُفَ إِلَى خَفْصَةَ وَأَرْسَلَ إِلَى كُلِّ أَقْفٍ بِمُصْحَفٍ مِمَّا نَسَخُوا وَأَمَرَ بِمَا سِوَاهُ مِنَ الْقُرْآنِ فِي كُلِّ صَحِيفَةٍ أَوْ مُصْحَفٍ أَنْ يُحْرَقَ “Bize, Musa, İbrahim ve İbn Hişam Enes İbn Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ermenistan ve Azerbaycan fethinde Suriye ve Iraklılarla beraber savaşan ve onların Kur'an-ı farklı şekillerde okumalarından korkan Huzeyfe İbni el-Yeman Osman Radiyallahu Anha'ya gelerek; 'Ey Müminlerin emiri; bu ümmet, Yahudi ve Hristiyanların kitaplarında ihtilaf ettikleri gibi kitaplarında ihtilaf etmeden, helak olmadan onlara yetiş, işin icabına bak.' dedi. Bunun üzerine Osman, Hafsa'ya haber göndererek elinde bulunan mushaftan başka nüshalar çıkartacağını ve çoğaltma işi bittikten sonra da asıl nüshayı kendisine iade edeceğini söyleyerek elindeki nüshayı istedi. Hafsa nüshayı Osman'a gönderdi. Osman, Zeyd İbn Sabit, Abdullah İbn Zübeyr, Said İbn As ve Abdurrahman İbn Haris İbn Hişam'dan oluşan heyete Kur'an'ı çoğaltmalarını emretti. Osman Kureyşli üç kişilik heyete; Kur'an hakkında Zeyd İbn Sabit ile herhangi bir şeyde ihtilafa düşerseniz Kureyş lehçesi ile yazınız. Çünkü Kur'an, Kureyş lehçesiyle nazil olmuştur dedi. Onlar da Osman'ın dediği gibi yaptılar. (Heyet) mushaflardaki sayfaları çoğalttıktan sonra Osman (asıl nüshayı) Hafsa'ya iade etti. Ve çoğaltılan nüshaların her birinden önemli merkezlere birer nüsha gönderdi ve çoğaltılan nüshaların dışındaki bütün sayfaların veya mushafın yakılmasını emretti.”

İbn Şihab, Harice İbn Zeyd İbn Sabit'in, Zeyd İbn Sabit'den şöyle derken işittiğini rivayet etmiştir: "Mushafı çoğaltırken Ahzab suresinden bir ayeti bulamadım. Oysa Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in o ayeti okuduğunu işitmiştim. Bu yüzden onu aradık. Nihayet o ayeti ensardan Huzeyme İbn Sabit'in yanında bulduk. (Söz konusu ayet şuydu:) **مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ** "Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var." [Ahzab-23] Sonra bu ayeti, geçtiği surenin içine koyup Mushafa ilave ettik.)

Hadisin, Osman Radiyallahu Anh dönemindeki mushafların nüshası olayından bahsettiği gayet açıktır. Zira Osman, Zeyd İbn Sabit ile birlikte diğer üç kişiyi, mushafları Ebu Bekir döneminde toplanan ve Hafsa Radiyallahu Anha'nın evinde olan sayfalardan çoğaltmakla görevlendirmiştir. Yani Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözü önünde yazılardan çoğaltılması hakkındaki hadis, tilavetin nakledilmesi hakkında değil, bilakis mushaflardaki Kur'an'ın Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözü önünde yazılanla aynı şekilde yazılması için Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözü önünde yazılan sayfalarda yazılı olandan çoğaltılması hakkındadır. Bunun mütevatir olmasına gerek yoktur. Bilakis sahih haber olması yeterlidir. Ancak onlar Radiyallahu Anhum, yazılması için bile iki şahidin olmasına aşırı hırs ve ihtimam göstermişlerdir... Kur'an ayetlerinin tilavetine gelince; dediğimiz gibi Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sahabesinden bir grup tarafından nakledilmiştir.

Hakeza sorunuzun cevabı, şu kavliyle Kitabı'nı koruyan Allah'ın izniyle açıklığa kavuşmuştur: **إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ** "Şüphesiz Kur'an'ı biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız." [Hicr-9]

Üçüncüsü: Geriye açıklanması gereken iki mesele kalmıştır:

Birincisi: Sadece Huzeyme ile birlikte yazılı olan ayetler hangileridir...

İkincisi: Huzeyme'nin yanında mıydı yoksa Ebu Huzeyme'nin yanında mıydı ...

Bunun cevabı şöyledir diyoruz ve başarı Allah'tandır:

1- Ayetlerle ilgili birinci meseleye gelince; Buhari, 4311 ve 4604 sayılı iki rivayette bulunmuştur:

Birincisi: (4311) حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ السَّبَّاقِ أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَانَ مِمَّنْ يَكْتُبُ الْوَحْيَ قَالَ أُرْسِلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ مَقْتُلَ أَهْلِ الْيَمَامَةِ وَعِنْدَهُ عُمَرُ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّ عُمَرَ أَتَانِي فَقَالَ إِنَّ الْقَتْلَ قَدْ اسْتَحَرَّ يَوْمَ الْيَمَامَةِ بِالنَّاسِ وَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَسْتَحِرَّ الْقَتْلُ بِالْقُرَّاءِ فِي الْمَوَاطِنِ فَيَذْهَبَ كَثِيرٌ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا أَنْ تَجْمَعُوهُ وَإِنِّي لَأَرَى أَنْ تَجْمَعَ الْقُرْآنَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ قُلْتُ لِعُمَرَ كَيْفَ أَفْعَلُ شَيْئًا لَمْ يَفْعَلْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عُمَرُ هُوَ وَاللَّهِ خَيْرٌ فَلَمْ يَزَلْ عُمَرُ يَرَاغِبُنِي فِيهِ حَتَّى شَرَحَ اللَّهُ لِدَلِّكَ صَدْرِي وَرَأَيْتُ الَّذِي رَأَى عُمَرُ قَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَعُمَرُ عِنْدَهُ جَالِسٌ لَا يَتَكَلَّمُ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّكَ رَجُلٌ شَابَ فَنَتَّبِعُ الْقُرْآنَ فَاجْمَعُهُ فَوَاللَّهِ لَوْ كَلَّفَنِي نَقْلَ جَبَلٍ مِنَ الْجِبَالِ مَا كَانَ أَثْقَلَ عَلَيَّ مِمَّا □ عَاقِلٌ وَلَا نَتَّهَمُكَ كُنْتَ تَكْتُبُ الْوَحْيَ لِرَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ هُوَ وَاللَّهِ خَيْرٌ فَلَمْ أَزَلْ أَرَاغِعُهُ حَتَّى شَرَحَ اللَّهُ صَدْرِي □ أَمَرَنِي بِهِ مِنْ جَمْعِ الْقُرْآنِ قُلْتُ كَيْفَ تَفْعَلَانِ شَيْئًا لَمْ يَفْعَلْهُ النَّبِيُّ لِلَّذِي شَرَحَ اللَّهُ لَهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ فَقُمْتُ فَتَنَبَّعْتُ الْقُرْآنَ أَجْمَعُهُ مِنَ الرَّقَاعِ وَالْأَكْتَافِ وَالْعُسْبِ وَصُدُورِ الرِّجَالِ حَتَّى وَجَدْتُ مِنْ سُورَةِ التَّوْبَةِ آيَتَيْنِ مَعَ خُرَيْمَةَ الْأَنْصَارِيِّ لَمْ أَجِدْهُمَا مَعَ أَحَدٍ غَيْرِهِ: (لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ) ...إِلَى آخِرِهِمَا وَكَانَتْ الصُّحُفُ الَّتِي جُمِعَ فِيهَا الْقُرْآنُ عِنْدَ أَبِي بَكْرٍ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ ثُمَّ عِنْدَ عُمَرَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ ثُمَّ عِنْدَ حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ

"4311- Ebu el-Yemân ve Şuayb, Zühri'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir; İbn es-Sebbak bana vahiy katiplerinden Zeyd İbn Sabit'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Bekir Yemame'de kurraların öldürülmesinin ardından bana haber yollayıp (beni çağırdı). Yanına vardığım zaman, Ömer de oradaydı. Ebu Bekir dedi ki: Ömer bana gelip Yemame Savaşı'nda Kur'an okuyan pek çok kimse şehit oldu. Ben diğer yerlerde de, kurraların öldürülmesinden ve Kur'an'ın bir çok kısmının kaybolmasından endişe ediyorum. Bu yüzden Kur'an'ın toplanmasını emretmen gerektiğini düşünüyorum dedi. Ona Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yapmadığı bir şeyi nasıl yaparız? diye itiraz ettim. Ömer, Allah'a and olsun ki, bu hayırlı bir iştir dedi. Ve nihayet Allah Subhanehu ve Teala benim göğsümü bu işe açıncaya kadar Ömer bu görüşünde ısrar etti, birkaç defa tekrarlardı ve ben de Ömer'in görüşünü uygun buldum. Zeyd olayı anlatmaya şöyle devam etti: Ömer'in yanında sessizce oturduğu bir sırada Ebu Bekir bana, sen genç ve akıllı birisin. Hiç seni itham etmedik. Sen Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in vahiy kâtipliğini yapıyordun. O halde, Kur'an'ı inceleyip topla! dedi. Allah'a and olsun ki, beni dağlardan birini taşımakla sorumlu tutsaydı, bu görev, bana emrettiği Kur'an'ı toplama görevinden daha ağır gelmezdi. Ebu Bekir'e Allah

Resulü'nün yapmadığı bir şeyi sizler nasıl yaparsınız? diyerek itiraz ettim. O da, Allah'a and olsun ki, bu hayırlı bir iştir, dedi. Nihayet, Allah Teala, Ebu Bekir ve Ömer'in aklına yatanı, benim de aklıma yatıncaya kadar Ebu Bekir'e itirazlarımı sürdürdüm. Sonunda Kur'an'ı bir araya getirmek için, hurma dallarından, yassı taşlardan ve insanların hafızlarından Kur'an'ı araştırdım. **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ** “And olsun size kendinizden öyle bir Nebi gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir” [Tevbe 128] şeklindeki iki ayetinden itibaren Tevbe suresinin sonuna kadar olan kısmı sadece Ebu Huzeyme el-Ensari'nin yanında buldum. Onun dışında başka birinde bulamadım. İçinde Kur'an'ın toplandığı sayfeler, vefat edinceye kadar Ebu Bekir'in yanında kaldı. Sonra vefat edince Ömer'de kaldı. Daha sonra ise Ömer'in kızı Hafsa'ya geçti...”) Ayrıca hadisin metninde geçtiği üzere, onun **Ebu Bekir Radiyallahu Anh döneminde olduğu ve Huzeyme'nin yanında buldukları yazılı olan hurma dallarında Tevbe suresinin son iki ayetinin olduğu gayet açıktır.** **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ** “Andolsun size kendinizden öyle bir Nebi gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir” [Tevbe 128]

İkincisi: (4604- حَدَّثَنَا مُوسَى حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُ أَنَّ حُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ قَدِمَ عَلَى عُثْمَانَ -4604) وَكَانَ يُغَارِي أَهْلَ الشَّامِ فِي فَتْحِ إِرْمِينِيَّةَ وَأَذْرَبِجَانَ مَعَ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَأَفْرَعُ حُذَيْفَةَ اخْتِلَافُهُمْ فِي الْقِرَاءَةِ فَقَالَ حُذَيْفَةُ لِعُثْمَانَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَذْرُوكَ هَذِهِ الْأُمَّةَ قَبْلَ أَنْ يَخْتَلِفُوا فِي الْكِتَابِ اخْتِلَافَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى فَأَرْسَلَ عُثْمَانُ إِلَى حَفْصَةَ أَنْ أَرْسِلِي إِلَيْنَا بِالصُّحُفِ نَنْسَخُهَا فِي الْمَصَاحِفِ ثُمَّ نَرُدُّهَا إِلَيْكَ فَأَرْسَلَتْ بِهَا حَفْصَةُ إِلَى عُثْمَانَ فَأَمَرَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ الرَّبِيعِ وَسَعِيدُ بْنُ الْعَاصِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ فَنَسَخُوهَا فِي الْمَصَاحِفِ وَقَالَ عُثْمَانُ لِلرُّهْطِ الْقُرَشِيِّينَ الثَّلَاثَةِ إِذَا اخْتَلَفْتُمْ أَنْتُمْ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ فِي شَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ فَارْتَبِعُوا بِلسَانِ قُرَيْشٍ فَإِنَّمَا نَزَلَ بِلسَانِهِمْ فَفَعَلُوا حَتَّى إِذَا نَسَخُوا الصُّحُفَ فِي الْمَصَاحِفِ رَدَّ عُثْمَانُ الصُّحُفَ إِلَى حَفْصَةَ وَأَرْسَلَ إِلَى كُلِّ أَقْفٍ بِمُصْحَفٍ مِمَّا نَسَخُوا وَأَمَرَ بِمَا سِوَاهُ مِنَ الْقُرْآنِ فِي كُلِّ صَحِيفَةٍ أَوْ مُصْحَفٍ أَنْ يُحْرَقَ **Bize, Musa, İbrahim ve İbn Hişam Enes İbn Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:** Ermenistan ve Azerbaycan fethinde Suriye ve Iraklılarla beraber savaşan ve onların Kur'an-ı farklı şekillerde okumalarından korkan Huzeyfe İbni el-Yeman Osman Radiyallahu Anh'a gelerek; 'Ey Müminlerin emiri; bu ümmet, Yahudi ve Hristiyanların kitaplarında ihtilaf ettikleri gibi kitaplarında ihtilaf etmeden, helak olmadan onlara yetiş, işin icabına bak.' dedi. Bunun üzerine Osman, Hafsa'ya haber göndererek elinde bulunan mushaftan başka nüshalar çıkartacağını ve çoğaltma işi bittikten sonra da asıl nüshayı kendisine iade edeceğini söyleyerek elindeki nüshayı istedi. Hafsa nüshayı Osman'a gönderdi. Osman, Zeyd İbn Sabit, Abdullah İbn Zübeyr, Said İbn As ve Abdurrahman İbn Haris İbn Hişam'dan oluşan heyete Kur'an'ı çoğaltmalarını emretti. Osman Kureyşli üç kişilik heyete; Kur'an hakkında Zeyd İbn Sabit ile herhangi bir şeyde ihtilafa düşerseniz Kureyş lehçesi ile yazınız. Çünkü Kur'an, Kureyş lehçesiyle nazil olmuştur dedi. Onlar da Osman'ın dediği gibi yaptılar. (Heyet) mushaflardaki sayfaları çoğalttıktan sonra Osman (asıl nüshayı) Hafsa'ya iade etti. Ve çoğaltılan nüshaların her birinden önemli merkezlere birer nüsha gönderdi ve çoğaltılan nüshaların dışındaki bütün sayfaların veya mushafın yakılmasını emretti.”

İbn Şihab şöyle dedi: Harice İbn Zeyd İbn Sabit bana, Zeyd İbn Sabit'i şöyle derken işittiğini haber verdi dedi: Mushafı çoğaltırken Ahzab suresinden bir ayeti bulamadım. Oysa Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in o ayeti okuduğu işitmişim. Bu yüzden onu aradık. Nihayet o ayeti **ensardan Huzeyme İbn Sabit'in yanında bulduk.** (Söz konusu ayet şuydu): **مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ** “Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var.” [Ahzab 23] Sonra bu ayeti, geçtiği surenin içine koyup Mushafa ilave ettik.) Hadisin metninde geçtiği üzere onun, **Osman Radiyallahu Anhın döneminde olduğu ve o dönemde Huzeyme'nin yanında buldukları yazılı olan hurma kağıdında Ahzab suresinin şu ayeti olduğu gayet açıktır:** **مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ** “Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var.” [Ahzab 23]

Buhari'nin rivayet ettiği (4311) ve (4604) nolu iki hadis, yani bu ikisinin senetlerinin sahih olduğu dikkate alındığında, aşağıdaki husus ortaya çıkar:

a- Başlangıçta bu iki hadisin, ayetlerin mütevatir olması hakkında olmadığını açıklığa kavuşturalım. Zira bu iki rivayetin konusu yazma hakkında olup ezberlemenin mütevatir olması hakkındaki değildir. Çünkü ayetlerin tamamı, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sahabesinden bir grup tarafından ezberlenmiştir. Ancak sahabe, Rasul Sallallahu

Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığıнын aynısını nakletmek istemiştir. Çünkü onlar, harflerinden ihtilaf olabileceğinden dolayı insanların ezberlerinden yazılmasını istemiyorlardı. Bilakis ayetin, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in gözleri önünde yazıldığıнын bizzat aynısının yazılmasına aşırı hırs göstermek istemişlerdir. Bunu da Aziz ve Hakim olan Allah'ın şu kavlini başarmak için yaptılar: **“Şüphesiz Kur'an'ı biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız.”** [Hicr 9] Bu nedenle mushafın, sadece Osman Radiyallahu Anh'ın mushafına göre basılmasının caiz olduğuna dair şerh hüküm istinbat edilmiştir.

b- Yazılı (hurma dalından) kağıtların toplanması, sahih delillerde geçtiği üzere Ebu Bekir döneminde olmuştur. Ayrıca her yazılı kağıt için iki şahidin getirildiği de aynı şekilde doğrudur... Osman Radiyallahu Anh'ın dönemine gelince; mushaflar, Ebu Bekir döneminde toplanan (ayetlerin yazılı olduğu) kağıtlardan çoğaltılmıştır. Zira o vakit Osman, Hafsa Radiyallahu Anha'nın yanında olan nüshayı talep etmiş ve Zeyd ile birlikte üç kişiyi, bu kağıtlardan birkaç tane çoğaltmakla görevlendirmiştir...

Burada, yani Osman'ın döneminde, yazılı olan (hurma) kağıdının kaybolduğuna dair bir alan yoktur. Bilakis bu, Ebu Bekir döneminde meydana gelen kağıtların toplandığı sırada olmuştur. Yani üzerinde Tevbe suresinin son iki ayetinin yazılı olduğu kağıdın: **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ * فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter. O'ndan başka ilah yoktur. Ben O'na tevekkül ettim. O büyük arşın Rabbidir." [Tevbe 128-129] Osman döneminde çoğaltıldığı vakitteki kağıdın olması mümkün değildir. Çünkü kağıtların toplanması, çoğaltılmış olduğu Osman döneminde değil Ebu Bekir döneminde olmuştur... Bu nedenle 4604 nolu Buhari hadisinin sonu **dirayeten reddedilir:** (İbn Şihab, Harice İbn Zeyd İbn Sabit'in, Zeyd İbn Sabit'den şöyle derken işittiğini rivayet etmiştir: "Mushafı çoğaltırken Ahzab suresinden bir ayeti bulamadım. Oysa Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in o ayeti okuduğunu işitmiştim. Bu yüzden onu aradık. Nihayet o ayeti ensardan **Huzeyme İbn Sabit'in** yanında bulduk. (Söz konusu ayet şuydu: **مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ** "Muminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var." [Ahzab 23] Sonra bu ayeti, geçtiği surenin içine koyup Mushafa ilave ettik.)

2- İkinci meseleye gelince; Zeyd'in Tevbe suresinin iki ayetini yanında yazılı olarak bulduğu ve başkasının yanında yazılı olarak bulmadığı sahabi, Huzeymi mi yoksa Ebu Huzeyme midir? Bunun cevabı aşağıdaki şekildedir:

- Buhari'nin tahriç ettiği iki rivayet: (4311) ve (4603)...

Daha önce bahsi geçen 4311 nolu rivayete gelince; onda şöyle geçmektedir: [Sonunda Kur'an'ı bir araya getirmek için, hurma dallarından, yassı taşlardan ve insanların hafızlarından Kur'an'ı araştırdım. **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ * فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ** Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter. O'ndan başka ilah yoktur. Ben O'na tevekkül ettim. O büyük arşın Rabbidir." [Tevbe 128-129] şeklindeki iki ayeti sadece Ebu Huzeyme Ensari'nin yanında buldum. Onun dışında başka birinde bulamadım.]

- 4603 nolu hadisin metni de şöyledir: [4603 - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ السَّبَّاقِ أَنَّ رِيْدَ بْنَ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَرْسَلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ مَقْتَلَ أَهْلِ الْيَمَامَةِ فَإِذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عِنْدَهُ قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنَّ عُمَرَ أَتَانِي فَقَالَ إِنَّ الْقَتْلَ قَدْ اسْتَحَرَّ يَوْمَ الْيَمَامَةِ بِقِرَاءِ الْقُرْآنِ وَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَسْتَحَرَّ الْقَتْلُ بِالْمَوَاطِنِ فَيَذْهَبَ كَثِيرٌ مِنَ الْقُرْآنِ وَإِنِّي أَرَى أَنَّ تَأْمُرَ بِجَمْعِ الْقُرْآنِ قُلْتُ لِعُمَرَ كَيْفَ تَفْعَلُ شَيْئًا لَمْ يَفْعَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عُمَرُ هَذَا وَاللَّهِ خَيْرٌ فَلَمْ يَزَلْ عُمَرُ يُرَاجِعُنِي حَتَّى شَرَحَ اللَّهُ صَدْرِي لِذَلِكَ وَرَأَيْتُ فِي ذَلِكَ الَّذِي رَأَى عُمَرُ قَالَ رِيْدٌ قَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّكَ رَجُلٌ شَابٌ عَاقِلٌ لَا نَهْمُكَ وَقَدْ كُنْتَ تَكْتُمُ الْوَحْيَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَتَّبِعُ الْقُرْآنَ فَاجْمَعُهُ فَوَاللَّهِ لَوْ كَلَّفُونِي نَقْلَ جَبَلٍ مِنَ الْجِبَالِ مَا كَانَ أَثْقَلَ عَلَيَّ مِمَّا أَمَرَنِي بِهِ مِنْ جَمْعِ الْقُرْآنِ قُلْتُ كَيْفَ تَفْعَلُونَ شَيْئًا لَمْ يَفْعَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ هُوَ وَاللَّهِ خَيْرٌ فَلَمْ يَزَلْ أَبُو بَكْرٍ يُرَاجِعُنِي حَتَّى شَرَحَ اللَّهُ صَدْرِي لِذَلِكَ الَّذِي شَرَحَ لَهُ صَدْرُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَتَتَّبِعْتُ الْقُرْآنَ أَجْمَعُهُ مِنَ الْعُسْبِ وَالْخَافِ وَصُدُورِ الرِّجَالِ حَتَّى وَجَدْتُ آخِرَ سُورَةِ النَّوْبَةِ مَعَ أَبِي خُرَيْمَةَ الْأَنْصَارِيِّ لَمْ أَجِدْهَا مَعَ أَحَدٍ غَيْرِهِ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ

عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَتَّى خَائِمَةٍ بَرَاءَةٍ فَكَانَتْ الصُّحُفُ عِنْدَ أَبِي بَكْرٍ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ ثُمَّ عِنْدَ عُمَرَ حَيَاتُهُ ثُمَّ عِنْدَ حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ “Bize, Musa İbn İsmail İbrahim, İbn Sa’d’dan, İbn Şihab’dan ve Ubeyd İbn es-Sebbak’dan Zeyd İbn Sabit’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Bekir Yemâme savaşından sonra beni çağırttı. Yanına vardığımda Ömer de oradaydı. Ebu Bekir Radiyallahu Anh şöyle dedi: ‘Ömer Radiyallahu Anh bana geldi ve ‘Yemame savaşında Kur’an-ı ezberleyenlerin pek çoğunun şehit düştüğünü diğer yerlerde de şehit düşen kurraların artmasıyla Kur’an’ın kaybolmasından korktuğunu ve Kur’an’ın toplanılmasını emretmemi uygun gördüğünü’ söyledi. Bunun üzerine ben de Ömer Radiyallahu Anha; Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yapmadığı bir şeyi nasıl yaparsın? dedim. Ömer; Allah Subhanehu ve Teala’ya yemin olsun ki bu hayırdır, dedi. Ve nihayet bu işe aklım yatıncaya ve Allah Subhanehu ve Teala benim göğsümü bu işe açıncaya kadar Ömer bu görüşünde ısrar etti, birkaç defa tekrarladı ve ben de Ömer’in görüşüne iştirak ettim, uygun buldum. Zeyd diyor ki; Ardından da Ebu Bekir bana; Sen, genç, akıllı ve doğruluğundan şüphe edilmeyen bir adamsın. Sen Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in vahiy kâtipliğini yaptın. Kur’an-ı incele ve onu topla diye emir verdi. Zeyd İbn Sabit konuşmasına şöyle devam ediyor: Allah Subhanehu ve Teala’ya yemin olsun ki şu dağlardan, bir dağı, taşımakla görevlendirilmek, bana Kur’an-ı toplamakla görevlendirilmekten daha ağır gelmezdi. Bunun üzerine Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yapmadığı bir işi nasıl yapıyorsunuz diye sorduğumda bunun üzerine o da Vallahi bu hayırdır dedi. Ömer ve Ebu Bekir Radiyallahu Anhumun göğsünü açan, ferahlatan Allahu Teâla bu konuda benim göğsümü de ferahlatıncaya kadar Ebu Bekir Radiyallahu Anh bana müracaat etmeye devam etti ve ben de onların görüşüne uydum. Ardından da Kur’an’ın yazılı bulunduğu hurma dallarından, beyaz ince taşlardan, bez parçaları ve hafızların ezberlerinden toplamak için araştırdım. Tevbe sûresinin son ayetlerinden olan; **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ** “And olsun ki size kendinizden bir resul gelmiştir. Sıkıntıya düşmeniz kendisine ağır gelir.” [Tevbe 128] ayetinden Tevbe sûresinin sonuna kadar olan ayeti, Ebu Huzeyme el-Ensari’nin yanında buluncaya kadar bu işe devam ettim. Bu ayeti ondan başkasında bulamadım. Mushaf; vefat edinceye kadar Ebu Bekir’in yanında, sonra hayatı boyunca Ömer’in yanında, sonra da Ömer Radiyallahu Anh’ın kızı Hafsa’nın yanında kaldı.”]

Onun şu kavli gayet açıktır: [Ardından da Kur’an’ın yazılı bulunduğu hurma dallarından, beyaz ince taşlardan, bez parçaları ve hafızların ezberlerinden toplamak için araştırdım. Tevbe sûresinin son ayetlerinden olan; **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ** “And olsun ki size kendinizden bir resul gelmiştir. Sıkıntıya düşmeniz kendisine ağır gelir.” [Tevbe 128] ayetinden Tevbe sûresinin sonuna kadar olan ayet, Ebu Huzeyme el-Ensari’nin yanında buluncaya kadar bu işe devam ettim. Bu ayeti ondan başkasında bulamadım.]

Her iki hadiste geçenlere dikkatle bakılıp tedeubbür edildiğinde, sahabinin adının Ebu Huzeyme değil, Huzeyme İbn Sabit el-Ensari olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun delili ise; Ebu Bekir Radiyallahu Anh’ın, söz konusu (hurma yaprağından olan) kağıdın üzerine Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in gözü önünde olduğu gibi yazılması için iki şahidin şahitliğini şart koşmasıdır. Nitekim Zeyd’in, Tevbe suresinin son iki ayeti dışında itimat etmiş olduğu yazılı olan her bir ayet için iki şahidin olmasını doğrulamıştır. Zira kağıtta bu iki yazılı olanı sadece bir rivayette Huzeyme’nin yanında diğer bir rivayette de Ebu Huzeyme’nin yanında bulmuş ve sonuç olarak kağıdı kabul etmiştir. O zaman beraberinde kağıdı bulduğu kişinin şahitliğinin, iki kişinin şahitliği olması kaçınılmazdır. Aksi taktirde Ebu Bekir Radiyallahu Anh’ın şart koştuğu gibi (üzerinde ayetin yazılı olduğu) kağıdı kabul etmezdi.

Nitekim Allah’ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den şahitliği, iki kişinin şahitliğine denk olan kişinin, Huzeyme İbn Sabit el-Ensari’nin olduğu doğrulanmıştır. Sanki bu hadis, bu duruma, yani yazılı olan (hurma) kağıdının toplanması durumuna aitmiş gibidir. Kitabı’nı tilavet ve yazı olarak koruyan Aziz ve Hakim olan Allah her şeyden münezzehdir. Huzeyme’nin hadisi de aşağıdaki şekildedir:

Ahmed Müsnedi’nde ve Ebu Davud Süneni’nde tahrîç ettiler ve Ahmed’in lafzı şöyledir: □ أَنَّ النَّبِيَّ □ حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ حَدَّثَنِي عُمَارَةُ بْنُ حَرْثِمَةَ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّ عَمَّهُ حَدَّثَهُ وَهُوَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ □

لِيُقْضِيَهُ ثَمَنَ فَرَسِهِ فَأَسْرَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَشْيَ وَأَبْطَأَ الْأَعْرَابِيُّ فَطَفِقَ رَجَالٌ □ ابْتِاعَ قَرَساً مِنْ أَعْرَابِيٍّ فَاسْتَتْبَعَهُ النَّبِيُّ يَعْتَرِضُونَ الْأَعْرَابِيَّ فَيَسْأَلُونَهُ بِالْفَرَسِ لَا يَشْعُرُونَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْتِاعَهُ حَتَّى زَادَ بَعْضُهُمُ الْأَعْرَابِيَّ فِي السَّوْمِ عَلَى حِينٍ سَمِعَ □ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ مُبْتَاعاً هَذَا الْفَرَسَ فَأَبْتِغُهُ وَإِلَّا بَعْتُهُ فَقَامَ النَّبِيُّ □ فَادَّى الْأَعْرَابِيُّ النَّبِيَّ □ ثَمَنَ الْفَرَسِ الَّذِي ابْتِاعَهُ بِهِ النَّبِيُّ بَلَى قَدْ ابْتِغْتُهُ مِنْكَ فَطَفِقَ النَّاسُ يُلَوِّدُونَ بِالنَّبِيِّ □ نِذَاءُ الْأَعْرَابِيٍّ فَقَالَ أَوْلَيْسَ قَدْ ابْتِغْتُهُ مِنْكَ قَالَ الْأَعْرَابِيُّ لَا وَاللَّهِ مَا بَعْتُكَ فَقَالَ النَّبِيُّ □ وَالْأَعْرَابِيُّ وَهُمَا يَتَرَاكِعَانِ فَطَفِقَ الْأَعْرَابِيُّ يَقُولُ هَلُمَّ شَهِيداً يَشْهَدُ أَلَيْ بَايَعْتُكَ فَمَنْ جَاءَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ وَبِئْسَ النَّبِيُّ □ وَمَرَاكِعَةُ الْأَعْرَابِيِّ فَطَفِقَ الْأَعْرَابِيُّ يَقُولُ هَلُمَّ شَهِيداً يَشْهَدُ أَلَيْ □ لَمْ يَكُنْ لِيَقُولِ إِلَّا حَقّاً حَتَّى جَاءَ خُزَيْمَةُ فَاسْتَمَعَ لِمَرَاكِعَةِ النَّبِيِّ بَايَعْتُكَ قَالَ خُزَيْمَةُ أَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَايَعْتَهُ فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خُزَيْمَةَ فَقَالَ بِمَ تَشْهَدُ فَقَالَ بِتَصَدِيقِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَجَعَلَ رَجُلَيْنِ

Bize Ebu el-Yeman rivayet etti, bize Şa'b Zührî'den Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in ashabından biri olan amcası Umare İbn Huzeyme el-Ensari'nin kendisine şöyle dediğini rivayet etti: Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem bedevinin birinden bir at satın aldı ve ona bedelini vermek için peşinden gelmesini istedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem hızlıca yürürken bedevi ise arkadan yavaşça geliyordu. O esnada bazı adamlar bedevinin etrafında toplanıp elindeki atı satın almak istediler. Fakat onu Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in satın aldığını bilmiyorlardı. Adamın biri ata Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in aldığı fiyattan daha yüksek bir fiyat verince bedevi, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e: Bu atı alacaksan al yoksa satacağım! diye seslendi. Bedevinin bu seslenmesini duyan Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona: 'Ben senden bu atı satın almadım mı ki? diye sorunca, bedevi: Hayır! Vallahi onu sana satmış değilim karşılığını verdi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem de ona: Bilakis ben onu senden satın aldım, dedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile bedevinin bu şekilde karşılıklı konuşmalarını duyan insanlar da oraya toplanmaya başladılar. Bedevi: O zaman sana sattığıma dair bana şahit getir deyince orada toplanan Müslümanlar bedeviye: Yazıklar olsun sana! Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem doğrudan başka bir şey söylemez! diye çıkışmaya başladılar. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile bedevinin konuşmaları bu şekilde devam ederken Huzeyme geldi. Bedevi bir daha: Sana sattığıma dair bana şahit getir deyince, Huzeyme: Atı ona sattığına dair ben şahitlik ederim! dedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem Huzeyme'ye dönüp: Neye dayanarak şahitlik ediyorsun? diye sorunca, Huzeyme: (Allah tarafından) doğrulanmana dayanarak cevabını verdi. Ondan sonra da Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem Huzeyme'nin şahitliğini iki erkeğin şahitliğine denk saydı.”) Aynı şekilde Hakim, Müstedrek Ale's Sahihayn'de tahrir etti ve şöyle dedi: (... Bu, isnadı sahih bir hadistir ve tahrir etmedikleri halde Şeyhayn'ın ittifakıyla adamları sikadır.)

Tüm bunlar, Tevbe suresinin iki ayetinin yazılı olduğu bu (hurma) kağıdının beraberinde olan ve onun dışında başka birinde bulunmayan sahabinin, Ebu Huzeyme değil, Huzeyme olduğunu ispatlamaktadır. Çünkü ayeti taşıyanın şahitliği, iki kişinin şahitliği olarak kabul edilmiştir ve bu da Ebu Huzeyme'ye değil Huzeyme'ye intibak etmektedir... Görünen o ki ravilerin adının Huzeyme mi yoksa Ebu Huzeyme mi olduğu arasında bir karışıklık olmuş ki bu bazen olabiliyor... Tüm bunlara rağmen o, yukarıda açıkladığımız gibi Huzeyme İbn Sabit el-Ensari'dir.

Böylece sorunuzun cevabı verilmiş oldu... Aynı şekilde yukarıda iki meselenin cevabı da verilmiştir... Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah'tır.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 12 Rabi'u'l Evvel 1441

M. 09/11/2019

Cevaba, Emir'in (Allah onu korusun) aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/4001/>